

Gymnasiets kultur spænder ben for unge med handicap

ADHD. Autisme. Cerebral parese. Ingen af disse diagnoser behøver at stå i vejen for drømmen om en studentereksamen. Men skal det lykkes for flere unge med handicap at få studenterhuen i hus, kræver det et opgør med den traditionelle organisering, og at en mere inkluderende pædagogik finder vej til gymnasierne.

Af **Eva Frydensberg Holm**

I juni måned blev 20-årige Astrid Lorenzen som den første nogensinde student ved hjælp af en øjenstyret talecomputer. Astrid, der er født med cerebral parese (spastisk lammelse), blev, som man kunne læse i mange medier, student med et snit på 12,3. Nogle år tidligere var hun blevet erklæret uegnet til gymnasiet.

Louise Bøttcher er lektor i neuropsykologi på DPU og forsker i teknologi og handicap. I et forskningsprojekt har hun undersøgt, hvordan kommunikationen hos unge med cerebral parese bygges op over tid, og har i den forbindelse fulgt Astrid Lorenzen og syv andre unge. Ifølge hende er Astrids historie vigtig, fordi den viser, at det – stik

imod, hvad mange tror – lader sig gøre at få en studenterhue i hus, selv om man er udfordret af et handicap som for eksempel cerebral parese, ADHD eller autisme.

"Rigtig mange unge med handicap har et potentiale, de ikke får mulighed for at udnytte. Forskningen viser, at mange af dem underpræsterer. Det kan være, at de har oplevet mange nederlag og derfor er holdt op med at tro på sig selv. Det ser vi allerede i folkeskolen. Men det handler også om de sociale rammer, om organisering og den måde, man tænker inklusion på, blandt andet på gymnasiet," siger Louise Bøttcher.

De måske egnede

Ifølge Socialpolitisk Redegørelse fra 2019 er kun 40 procent af de 19-20-årige med et handicap i uddannelse eller job. Det tilsvarende tal for andre er 82 procent. At flere unge med handicap får en studentereksamen, er en vej til at ændre på den statistik. Men det kræver, ifølge Louise Bøttcher, at gymnasierne bliver bedre til at inkludere de unge, der er udfordrede af et handicap.

"Inklusion har længe været fremme i folkeskolen – med fokus på både det faglige og det sociale. At det hænger sammen, og at der skal være plads til alle. Sådan er det ikke i gymnasiet. Her hersker der stadig en gammel kultur med en opfattelse af, at gymnasiet kun er for de bedste – og ikke for de >

Mange unge med handicap får ikke mulighed for at udnytte deres potentiale. Astrid Lorenzen, der kommunikerer via en øjenstyret computer, blev dog student med tårnhøje karakterer.

ordblinde og dem, der sidder i kørestole. Der finder en udvælgelsesproces sted, allerede inden man starter, hvor man sorterer i, hvem der hører til, og hvem der ikke hører til. Og her er der mange fordomme på spil. For eksempel mente nogle, at Astrid ikke hørte til,” siger Louise Bøttcher og forklarer, at inklusionen desuden udfordres af, at det faglige kommer til at fylde mere – og det sociale mindre.

”I gymnasiet forventes det, at man selv sørger for at hænge på fagligt. Og samtidig bliver der ikke taget hånd om det sociale på samme måde som i folkeskolen. Det kan være svært for mange unge, men er man i forvejen lidt på kanten, er det ekstra svært.”

Endelig peger Louise Bøttcher, med et eksempel fra sin forskning, på, at man flere steder ikke tænker i inkluderende fællesskab. En klasse med en pige i kørestol skulle på studietur. I planlægningen tog de udgangspunkt i økonomien og indlogerede klassen på et hotel uden elevator og mulighed for at færdes i kørestol. Pigen i kørestol måtte derfor bo på et andet hotel. Anderledes så det ud, da Astrids klasse

skulle på studietur. Her tog man udgangspunkt i, hvilken by og hvilket hotel der var handicapvenligt.

”En studietur har både et socialt og fagligt sigte. Og det burde være en selvfølge, at den unge med handicap inkluderes både i det faglige og det sociale fællesskab. Men det sker ikke alle steder.”

Tænk kun på de døve, hvis de er der

Bedre inklusion er altså en del af svaret på, hvordan det kan lykkes for flere unge med handicap at gennemføre en gymnasial uddannelse. Men mens nogle mener, at blikket udelukkende skal rettes mod rammerne og organiseringen, vurderer Louise Bøttcher på baggrund af sin forskning, at også den enkelte unges udfordringer er vigtige at have for øje.

”Man kan sige, at der er to lejre i forhold til handicappede og læring. En, hvor man mener, at indlæringsvanskeligheder er noget, den enkelte bringer med sig. At det er noget i barnet eller den unge, der gør det svært at indgå i uddannelse, for eksempel

i gymnasiet. Omvendt er der den sociale model, hvor man mener, at hvis vi bare organiserede gymnasiet på en anden måde, så kunne alle være med. Der er noget om begge dele, og i Danmark har vi begge tilgange. Vi har den medicinske model med idéen om diagnosesystemet, og at vi for eksempel kan medicinere ADHD. Men vores system er også indrettet efter den sociale model, hvor vi kompenserer, så de, der er udfordret, har samme muligheder for at deltage i samfundet som andre,” siger Louise Bøttcher og uddyber:

”I den anglo-amerikanske verden har man en model, der hedder *Universal design for education*. Den sigter mod at designe en undervisning, der favner så bredt, at alle kan være med – uanset, om man er døv, blind eller sidder i kørestol. Det er et fint ideal. Men det er svært i praksis – og nok også unødvendigt. Man kan lige så godt vide, hvem det er, man skal tænke med. Hvilke aspekter af undervisningen skal man for eksempel lave om på, hvis det er Astrid, der skal kunne deltage? Man kan sige, man ikke behøver tænke på de døve, hvis der ikke er nogen døve i klassen.”

Team Danmark-ordning for flere

Selv om Louise Bøttcher fremhæver det dobbelte fokus på organiseringen og den enkelte, er hun ikke i tvivl om, at det er gymnasiernes rammer, der lige nu står mest i vejen for, at flere unge med handicap får en studentereksamen. Der mangler åbenhed for en mere fleksibel model, vurderer hun. For eksempel behøver tre år med 37 timer om ugen ikke være den eneste vej til en studentereksamen.

”Det fungerer muligvis godt for flertallet af de unge, men der er ikke noget naturgivent i, at en gymnasieuddannelse skal vare tre år. Hvorfor ikke se på, om det kan lade sig gøre at tage en studentereksamen på fem år, som Astrid gjorde. Det kunne mange andre helt sikkert også have glæde af – måske fordi de er stressede eller er gået ned psykisk. Nogle kalder det Team Danmark-ordningen. Tanken er, at når man kan lave en fleksibel gymnasieuddannelse for at få plads til sport, så kan man også gøre det af andre grunde,” siger Louise Bøttcher og fremhæver, at det kunne

betyde, at flere af de elever, der falder fra, fik deres stx – og dermed en mulighed for at komme videre.

Også i selve undervisningen peger Louise Bøttcher på et behov for større fleksibilitet. Det handler eksempelvis om, at man som lærer stiller flere muligheder for at tilgå pensum til rådighed. Er det muligt at få det, man skal læse, som lydbog? Eller at finde både en tekst og en god YouTube-video, så de kan supplere hinanden?

"Det tilgodeser ikke kun inklusions-eleven, men alle elever. Og det er netop idéen med universelt design: Vi er allesammen forskellige og har brug for forskellige tilgange."

På samme vis råder Louise Bøttcher lærerne til at være mere åbne over for elevernes forskellige måder at udtrykke sig på.

"Igen er Astrid et oplagt eksempel. Men det kan også være, at en elev med angst ikke har mod på at holde oplæg foran klassen. Er der så en anden måde, man kan holde det oplæg på, så man stadig kan være med? Kunne man for eksempel optage oplægget på forhånd? Jo større spektrum af muligheder, læreren præsenterer for eleverne, desto flere kan være med. Nogle elever er helt afhængige af det, og for andre kan det være et supplement, der skaber bedre læring. Det er ikke nødvendigvis den enkelte lærer, der skal opfinde det. Man kunne have en ressourcebank med idéer, man som lærer kan trække på."

Konkret foreslår Louise Bøttcher, at man på gymnasierne etablerer et videns- og ressourcecenter, og at man uddanner en ressourceperson på området.

"Idéen om at tænke universelt design og en mere bredtfavnende pædagogik bør alle gymnasielærere uddannes til. Men det er en god idé at have en ressourceperson med en særlig viden om unge med handicap, som den enkelte lærer kan henvende sig til, når han eller hun for eksempel får en elev med autisme. Ligeledes bør de unge med handicap have en mentor, de kan henvende sig til, når de er udfordrede," siger hun.

Louise Bøttcher peger desuden på, at det er vigtigt at have fokus på teknologien. Astrid havde ikke fået sin studentereksamen uden sin øjenstyrede-talecomputer – Tobii'en. På samme vis hjælper andre teknologier elever med andre typer af handicap

– og skaber på den måde nye muligheder for at deltage i undervisningen. Der opstår dog også nye udfordringer.

"Det kan være, at det tager længere tid at svare, at det ikke virker udenfor, eller at udtalen af ordene er anderledes osv. Det skal læreren have for øje. I et Universal learning-perspektiv kan nogle teknolo-

"Det fungerer muligvis godt for flertallet af de unge, men der er ikke noget naturgivent i, at en gymnasieuddannelse skal vare tre år. Hvorfor ikke se på, om det kan lade sig gøre at tage en studentereksamen på fem år, som Astrid gjorde. Det kunne mange andre helt sikkert også have glæde af – måske fordi de er stressede eller er gået ned psykisk."

Louise Bøttcher

gier måske tænkes ind i den almindelige undervisning som noget, der er til rådighed for alle, men særligt benyttes af nogle. Men det kræver, at læreren kender dem og deres funktionaliteter."

Mange kan få en studentereksamen

Skal kurven knækkes – og flere unge med et handicap have mulighed for at gennemføre en gymnasial uddannelse – starter indsatsen imidlertid langt før, de unge træder ind over dørtærsklen til gymnasiet. Louise Bøttchers studier viser, at opbakningen hjemmefra har afgørende betydning. Det har rettidig omhu også. Det tager tid at ansøge om dispensationer og at finde ud af, hvilke praktiske tilpasninger og hjælpemidler der er brug for.

Og så kan mødet med de UU-vejledere, der skal guide de unge og deres forældre i forhold til uddannelsesvalg, være afgørende for, om den unge kommer på gymnasiet.

"Det er vigtigt, at UU-vejlederne ved, at det lader sig gøre at tage en studentereksamen, også når man har et handicap – og hvad der skal til, så de ikke straks afviser den unge eller leder ham eller hende i en anden retning."

Umiddelbart ser Louise Bøttcher kun få begrænsninger i forhold til, hvem der – med de rette rammer og hjælpemidler – kan tage en studentereksamen.

"Der kan være elever, som har brug for et fagligt løft, før de starter, for eksempel fordi de har været meget fraværende. Det skal der selvfølgelig være vilje og ressourcer til. Og så kan et intellektuelt handicap være udfordrende. Som jeg ser det, er det nødvendigt at fungere på et vist kognitivt niveau for at forstå det faglige stof. Men det må vurderes i hvert enkelt tilfælde og i hvert fald aldrig på basis af en fordom om, at unge med handicap ikke er egnede til gymnasiet." ●

Louise Bøttcher er lektor i neuropsykologi på DPU. Hendes forskning handler primært om at undersøge og forstå børn og unge med handicap og deres udviklings- og læringsmuligheder.

Læs mere på gymnasieforskning.dk

- 📖 Gymnasieforløb for elever med Aspergers syndrom: Rikke Kirkeskov Sørup.
- 📖 Elevforudsætninger og faglig progression: Helle Mathiasen, Gitte Holten Ingerslev, Claus Seidelin Jessen og Jens Christian Jacobsen.
- 📖 Forsøg med 2-årig hf-uddannelse for unge med ASF – devaluering: Tine Holm.